

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง การเสริมสร้างตำบลมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน
ด้วยกรอบครัวเรือนเข้มแข็ง ตามแนวทาง “M-I-X Model”

จัดทำโดย นางสาวสนา ทองจันทร์
รหัส 92022

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารระดับสูง : ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และคุณธรรม รุ่นที่ 92
วิทยาลัยนักบริหาร สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงาน ก.พ.
ประจำปี 2563
ลิขสิทธิ์ของสำนักงาน ก.พ

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล (Individual Study)

เรื่อง การเสริมสร้างตำบลมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ด้วยครอบครัวเข้มแข็ง
ตามแนวทาง “M-I-X Model”

จัดทำโดย นางสาวสนา ทองจันทร์
รหัส 92022

หลักสูตรนักบริหารระดับสูง : ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และคุณธรรม รุ่นที่ 92
วิทยาลัยนักบริหาร สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงาน ก.พ.
ประจำปี 2563

รายงานนี้เป็นความคิดเห็นเฉพาะบุคคลของผู้ศึกษา

สำนักงาน ก.พ.

เอกสารรายงานการศึกษาส่วนบุคคลนี้ อนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารระดับสูง : ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และคุณธรรมของสำนักงาน ก.พ.

อาจารย์ชาญเชาวน์ ไชยานุกิจ
อาจารย์ที่ปรึกษา

ดร.สุรพิชัย พรหมสิทธิ
อาจารย์ที่ปรึกษา

บทสรุปผู้บริหาร

จากทิศทางการพัฒนาประเทศที่ให้ความสำคัญใน 3 เป้าหมายหลักคือ ความมั่นคง ความมั่งคั่ง และความยั่งยืน ซึ่งเป็นการมุ่งเน้นการสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ครอบคลุมถือได้ว่าเป็นหน่วยย่อยที่เล็กที่สุดของสังคมแต่มีความสำคัญที่สุด อย่างไรก็ตาม ปัญหาครอบครัวในปัจจุบันมีความซับซ้อนมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อความเข้มแข็งของครอบครัว ผู้ศึกษาจึงมีแนวคิดในการบูรณาการความร่วมมือของกลไกที่มีอยู่ในทุกระดับเพื่อสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว ใน 5 มิติ ได้แก่ สัมพันธภาพ บทบาทหน้าที่ของครอบครัว การพึ่งพาตนเอง ทุนทางสังคม และการหลีกเลี่ยงภาวะเสี่ยงและการปรับตัวได้ในภาวะยากลำบาก

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงได้เสนอโครงการพัฒนางาน “การเสริมสร้างตำบลมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ด้วยครอบครัวเข้มแข็ง ตามแนวทาง M-I-X Model” โดยมีประเด็นการศึกษา ประกอบด้วย 1) มีกลไกอย่างไรบ้างที่ทำให้เกิดครอบครัวเข้มแข็ง และ 2) มีแนวทางอย่างไรในการบูรณาการกลไกเพื่อขับเคลื่อนครอบครัวเข้มแข็งเพื่อเสริมสร้างตำบลมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน โดยได้นำหลักการ “บวร” และการบริหารราชการแบบบูรณาการ มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่า “บวร” เป็นกลไกขับเคลื่อนสำคัญ โดยมีกลไกแนวราบในการเชื่อมประสานการดำเนินงานในทุกระดับ ได้แก่ ระดับตำบล มีศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน ระดับอำเภอ มีคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ ระดับจังหวัด มีคณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ และระดับนโยบาย มีคณะกรรมการนโยบายและยุทธศาสตร์ครอบครัวแห่งชาติ และคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาครอบครัว

การเสริมสร้างตำบลมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ด้วยครอบครัวเข้มแข็ง ตามแนวทาง “M-I-X Model” ประกอบด้วย 1) M (Mechanism) : กลไก ประกอบด้วย กลไกแนวดิ่ง (ระดับนโยบาย จังหวัด อำเภอ และตำบล) และกลไกแนวราบ 2) I (Integration) : แนวทางการบูรณาการกลไก ซึ่งใช้พลัง “บวร” เป็นกลไกสำคัญ โดยบูรณาการใน 4 ด้าน ทั้งด้านโครงสร้างส่วนราชการ ระบบการทำงาน การจัดสรรงบประมาณ และการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการทำงาน และ 3) X (Exchange) : แนวทางการขับเคลื่อนร่วมกัน โดยความเข้มแข็งของครอบครัวทั้ง 5 ด้าน จะสามารถสร้างตำบลเข้มแข็งได้ดังนี้ 3.1) สัมพันธภาพ จะสร้างความรักความสามัคคีปรองดองของคนในตำบล 3.2) การทำบทบาทหน้าที่ของครอบครัว จะสร้างความรักความสามัคคีปรองดองของคนในตำบล 3.3) การพึ่งตนเองได้ จะสร้างสุขภาวะที่ดี และส่งเสริมสวัสดิการสังคม 3.4) ทุนทางสังคม จะเป็นการปลูกจิตสำนึกในการรักและหวงแหนสถาบันหลักของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ รวมทั้งรักษาสิ่งแวดล้อม และ 3.5) การหลีกเลี่ยงภาวะเสี่ยงและการปรับตัวได้ในภาวะยากลำบาก จะสร้างสุขภาวะที่ดี และส่งเสริมสวัสดิการสังคม ซึ่งความเข้มแข็งของครอบครัวดังกล่าวสามารถเสริมสร้างตำบลมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

การจัดทำรายงานการศึกษาฉบับนี้ ผู้จัดทำรายงานการศึกษา ขอขอบพระคุณ อาจารย์ชาญเชาวน์ ไชยานุกิจ และดร.สุรพิชัย พรหมสิทธิ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำและช่วยแก้ไขในส่วนที่บกพร่องต่าง ๆ ทำให้การศึกษามีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น รวมถึงอาจารย์ที่ปรึกษาของรุ่น 92 ทุกท่านที่ได้ให้ข้อคิดเห็นต่าง ๆ ในการจัดทำรายงานการศึกษาในครั้งนี้ และขอขอบพระคุณท่านวิทยากรในหลักสูตรทุกท่าน ตลอดจนเจ้าหน้าที่ของสถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงาน ก.พ. ที่ได้ทุ่มเททำให้การอบรมหลักสูตร “นักบริหารระดับสูง : ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และคุณธรรม” รุ่น 92 สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี และบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้อย่างครบถ้วน รวมทั้งขอขอบคุณนักบริหารระดับสูง รุ่น 92 ทุกท่าน ที่ให้คำแนะนำและให้กำลังใจในการจัดทำรายงานการศึกษาครั้งนี้

ตลอดจนขอขอบพระคุณท่านปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดยโสธร ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดสิงห์บุรี รวมถึงเจ้าหน้าที่กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว ที่กรุณาสันับสนุนข้อมูลอันเป็นประโยชน์ในการศึกษา วิเคราะห์ประเด็นปัญหาต่างๆ รวมทั้งข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการจัดทำรายงานการศึกษา

ผู้จัดทำรายงานการศึกษายังหวังเป็นอย่างยิ่งว่ารายงานการศึกษานี้จะเป็นประโยชน์ต่อส่วนราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไป

วาสนา ทองจันทร์

18 กันยายน 2563

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ก
กิตติกรรมประกาศ	ข
สารบัญ	ค
สารบัญตาราง	ง
สารบัญภาพ	จ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฉ
1. วิสัยทัศน์ของตำแหน่งเป้าหมาย	1
1.1 การวิเคราะห์บริบทและทิศทางเชิงยุทธศาสตร์ของส่วนราชการ	1
1.2 ตำแหน่งรองอธิบดีที่เป็นเป้าหมาย	7
1.3 กำหนดวิสัยทัศน์ของตำแหน่งเป้าหมาย	10
2. ข้อเสนอโครงการพัฒนางาน	12
2.1 การกำหนดประเด็นการศึกษา	12
2.2 การกำหนดข้อเสนอเชิงนโยบาย	18
2.3 ภาวะผู้นำเพื่อการขับเคลื่อนข้อเสนอ	33
3. แผนพัฒนาตนเอง	35
3.1 การวิเคราะห์ตนเอง	35
3.2 การวางแผนพัฒนาตนเอง	36
บรรณานุกรม	45
ประวัติผู้เขียนรายงานการศึกษาส่วนบุคคล	46

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 การวิเคราะห์กลไกเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว	21
ตารางที่ 2 วิเคราะห์เปรียบเทียบรูปแบบการดำเนินงานด้านการเสริมสร้าง ความเข้มแข็งของครอบครัว	25

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 ผังความเชื่อมโยงยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี แผนปฏิบัติราชการของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และแผนปฏิบัติราชการของกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว	6
ภาพที่ 2 กรอบแนวคิด เรื่อง “การขับเคลื่อนครอบครัวเข้มแข็ง เพื่อเสริมสร้าง ตำบลมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน	17
ภาพที่ 3 กลไกการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว	22
ภาพที่ 4 ผลการวิเคราะห์แนวทางการเสริมสร้างตำบลมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ด้วยครอบครัวเข้มแข็ง	27

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

พม.	ย่อมาจาก	กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
สค.	ย่อมาจาก	กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว
มท.	ย่อมาจาก	กระทรวงมหาดไทย
สธ.	ย่อมาจาก	กระทรวงสาธารณสุข
ศธ.	ย่อมาจาก	กระทรวงศึกษาธิการ
ศพค.	ย่อมาจาก	ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน
พชอ.	ย่อมาจาก	คณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ
ก.บ.จ.	ย่อมาจาก	คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ
กยค.	ย่อมาจาก	คณะกรรมการนโยบายและยุทธศาสตร์ครอบครัวแห่งชาติ
กสค.	ย่อมาจาก	คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาครอบครัว
ศพอส.	ย่อมาจาก	ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ

1. วิสัยทัศน์ของตำแหน่งเป้าหมาย

(ข้อมูลส่วนบุคคลไม่เผยแพร่)

2. ข้อเสนอโครงการพัฒนางาน

2.1 การกำหนดประเด็นการศึกษา

ครอบครัวถือได้ว่าเป็นหน่วยย่อยที่เล็กที่สุดของสังคม แต่มีความสำคัญที่สุด จากเอกสารนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2560 – 2564 (กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2559) พบว่าประเทศไทยมีการดำเนินการเพื่อส่งเสริมและพัฒนาสถาบันครอบครัว โดยสร้างและพัฒนาองค์ความรู้และระบบการจัดการฐานข้อมูลความรู้ด้านครอบครัว พัฒนากิจกรรมทางสังคมเพื่อส่งเสริมสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างกันในครอบครัว พัฒนาให้เกิดกลไกในระดับท้องถิ่น โดยพัฒนากลไกการทำงานด้านครอบครัวในระดับพื้นที่ พัฒนากลไกระดับชาติโดยเน้นการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมทั้งพัฒนางานวิจัย และเผยแพร่องค์ความรู้ด้านครอบครัว

จากการดำเนินการเพื่อส่งเสริมและพัฒนาสถาบันครอบครัวข้างต้น จะเห็นได้ว่าเป็นการดำเนินการที่เน้นระดับนโยบายและระดับหน่วยงานส่วนกลาง แม้ว่าจะมีความพยายามในการสร้างกลไกในระดับท้องถิ่น แต่ลำพังศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) ซึ่งยังไม่สามารถทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการรวมตัวของคนในชุมชนที่มาจากตัวแทนกลุ่มต่างๆ ในชุมชนได้ ในขณะที่ยังมีหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนในพื้นที่ ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนให้เกิดความเข้มแข็งของครอบครัว

2.1.1 ปัญหาและความท้าทาย

จากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม อิทธิพลของสื่อ เทคโนโลยี และสารสนเทศ รวมทั้งสิ่งแวดล้อม ส่งผลต่อสถานการณ์ครอบครัวที่มีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงไปในประเด็นต่างๆ ดังนี้

ขนาดครอบครัว จากข้อมูลสำมะโนประชากรและเคหะ ปี พ.ศ. 2553 ประเทศไทย มีขนาดครัวเรือนเฉลี่ย 3.1 คน มีขนาดเล็กลงเมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2543 ที่มีขนาดครัวเรือนเฉลี่ย 3.8 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2555)

รูปแบบครอบครัว จากข้อมูลการสำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2523 – 2543 และข้อมูลจากการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร พ.ศ. 2553 พบว่าโครงสร้างของครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นประเภทครอบครัวเดี่ยว เช่นเดียวกับครัวเรือนที่ไม่มีครอบครัวและญาติอาศัยอยู่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัดจากร้อยละ 4.2 ในปี 2523 ในปี 2553 เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 13.21

สถานภาพของครอบครัว พบว่า เพศชายมีการแต่งงานซ้ำ โดยผู้ชายที่แต่งงานครั้งแรกมีอายุเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเป็น 28.3 ปี ในปี 2553 ในขณะที่ผู้หญิงมีอายุเฉลี่ยที่ลดลงเป็น 23.7 ปี นอกจากนี้ผู้หญิงมีแนวโน้มการครองโสดสูงขึ้น ผู้หญิงโสด ที่มีอายุระหว่าง 50 - 54 ปี เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 2.0 ในปี พ.ศ. 2503 เป็นร้อยละ 8.0 ในปี พ.ศ. 2553 ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวนี้จะส่งผลกระทบต่อการก้าวสู่การเป็นผู้สูงอายุที่โดดเดี่ยวมากขึ้น

ความอบอุ่นของครอบครัว พบว่า ดัชนีครอบครัวอบอุ่นลดลงจากร้อยละ 68.31 ในปี พ.ศ. 2555 เป็นร้อยละ 65.34 ในปี พ.ศ. 2558 โดยดัชนีบทบาทหน้าที่ของครอบครัวลดลงจากร้อยละ 73.85 เป็นร้อยละ 64.92 และเมื่อพิจารณาดัชนีสัมพันธภาพในครอบครัวพบว่าลดลงจากร้อยละ 57.88 ในปี พ.ศ. 2555 เป็นร้อยละ 56.86 ในปี พ.ศ. 2558 ขณะที่ดัชนีการพึ่งพิงตนเองของครอบครัวเพิ่มขึ้นเล็กน้อยจากร้อยละ 73.21 ในปี พ.ศ. 2555 เป็นร้อยละ 74.23 ในปี พ.ศ. 2558 อย่างไรก็ตาม การลดลงของดัชนีบทบาทหน้าที่ของครอบครัวยังคงอยู่ในระดับที่ต้องปรับปรุง ส่วนดัชนีด้านสัมพันธภาพในครอบครัวอยู่ในระดับที่ต้องเร่งแก้ไขมาโดยตลอด

ความเข้มแข็งของครอบครัว พบว่า ผลการสำรวจสถานการณ์ความเข้มแข็งของครอบครัว ในปี พ.ศ. 2558 ค่าความเข้มแข็งของครอบครัวในทุกมิติมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2554 แต่ยังต่ำกว่าค่าเกณฑ์มาตรฐานในด้านสัมพันธภาพ ด้านบทบาทหน้าที่ของครอบครัว ยกเว้นมิติด้านการพึ่งพาตนเอง มิติด้านทุนทางสังคม และมิติด้านการหลีกเลี่ยงภาวะเสี่ยงและการปรับตัวได้ในภาวะยากลำบาก ที่มีค่าความเข้มแข็งสูงกว่าค่าเกณฑ์มาตรฐาน (เกณฑ์มาตรฐานเท่ากับร้อยละ 74)

จากปัญหาและความท้าทายในประเด็นสถานการณ์ครอบครัวข้างต้น สามารถวิเคราะห์ได้ว่าแม้จะมีความก้าวหน้าในการดำเนินงานด้านการพัฒนาสถาบันครอบครัว โดยเฉพาะในเรื่องกลไกการทำงานในระดับต่างๆ แต่ก็ยังมีข้อจำกัดที่ยังเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงาน เช่น การบริหารจัดการให้กลไกการทำงานด้านครอบครัวในระดับต่างๆ ดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งรวมถึงการประสานบูรณาการกลไกในภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีการดำเนินงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและทิศทางเดียวกัน ประกอบกับความจำกัดของทรัพยากรในการดำเนินงาน เช่น งบประมาณ ซึ่งมีการจัดกระบบงบประมาณในรูปแบบของราชการ ทำให้ขาดความยืดหยุ่นและคล่องตัว ยากต่อการเข้าถึงการใช้ทรัพยากรดังกล่าว นอกจากนี้ในบางพื้นที่พบว่าเครือข่ายที่เกี่ยวข้องยังไม่เข้าใจในการขับเคลื่อนการดำเนินงานจึงไม่ให้ความสำคัญงานด้านสังคม

ขณะเดียวกันสถาบันครอบครัวยังต้องเผชิญปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัว และความรุนแรงในสังคม สัมพันธภาพในครอบครัวที่เปราะบาง และการทำบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสมของครอบครัว ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อความเข้มแข็งและมั่นคงของสถาบันครอบครัว ซึ่งจากปัญหาและความท้าทายข้างต้น จึงนำไปสู่การกำหนดประเด็นการศึกษา ดังนี้

- 1) มีกลไกอย่างไรบ้างที่ทำให้เกิดครอบครัวเข้มแข็ง
- 2) มีแนวทางอย่างไรในการบูรณาการกลไกเพื่อขับเคลื่อนครอบครัวเข้มแข็งเพื่อเสริมสร้างตำบลมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน

2.1.2 ความจำเป็นในการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนา

ความจำเป็นในการขับเคลื่อนครอบครัวเข้มแข็งเพื่อเสริมสร้างตำบลมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เนื่องจากมีสถานการณ์ต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อครอบครัวและชุมชน ดังนี้

- 1) การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร ทั้งการลดลงของประชากรเด็กและวัยแรงงาน และการเพิ่มขึ้นของประชากรผู้สูงอายุ จะส่งผลกระทบต่อรูปแบบของการพึ่งพิงกันระหว่างกลุ่มประชากรในช่วงอายุต่าง ๆ จะเปลี่ยนไป ดังนั้นเพื่อเตรียมความพร้อมในการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ครอบครัวจึงต้องสร้างเสริมความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชน เพื่อเตรียมความพร้อมของสมาชิก

2) การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ จากการรายงานสถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย พ.ศ. 2561 พบว่า ในระยะ 30 ปี ที่ผ่านมาลดลง โดยปี พ.ศ. 2531 สัดส่วนคนจนอยู่ที่ร้อยละ 65.17 ขณะที่ปี พ.ศ. 2561 อยู่ที่ร้อยละ 9.85 อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากสัดส่วนคนจนเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะปี พ.ศ. 2561 ที่มีสัดส่วนคนจนเพิ่มขึ้นเกือบร้อยละ 2

3) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะค่านิยมความเป็นปัจเจก มีผลต่อระดับความสัมพันธ์ในครอบครัว ขาดการใช้เวลาร่วมกันในครอบครัว ความสัมพันธ์ที่ไม่แน่นแฟ้นนี้จึงง่ายต่อการนำไปสู่ความแตกแยกของครอบครัว ในขณะที่ชุมชนก็ต่างคนต่างอยู่มากขึ้น สังคมเมืองขาดการปฏิสัมพันธ์กัน การมีส่วนร่วมต่อกิจกรรมสาธารณะลดน้อยลง ดังนั้นสถาบันครอบครัวและชุมชนจึงต้องมีการเตรียมความพร้อม และสร้างภูมิคุ้มกันให้สามารถปรับตัวและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมข้างต้น

4) การเปลี่ยนแปลงทางสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ทำให้ประชาชนส่วนหนึ่งต้องสูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน บางครอบครัวอาจจะต้องอพยพไปทำงานต่างพื้นที่ เพื่อหารายได้มาเลี้ยงครอบครัว ทำให้เกิดการแยกกันอยู่ของคนในครอบครัว ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาครอบครัว เกิดปัญหาสังคมตามมา

5) การเปลี่ยนแปลงของสื่อ เทคโนโลยีสารสนเทศ สื่อ โดยเฉพาะ Social Online ซึ่งทำให้สมาชิกในครอบครัวสื่อสารกันน้อยลง ทำให้สัมพันธภาพในครอบครัวลดลง อย่างไรก็ตามอีกด้านหนึ่งเทคโนโลยีและการสื่อสารสมัยใหม่ เป็นช่องทางแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในครอบครัว และเป็นประโยชน์ในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อประโยชน์ทางสังคม นอกจากนี้ยังมีความสำคัญต่อการส่งเสริมความเข้มแข็งของครอบครัว เช่น การให้ความรู้เรื่องสิทธิของครอบครัว การส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ การอยู่ร่วมกัน ค่านิยม ทศนคติ และทักษะในการแก้ไขปัญหาครอบครัว

จากสถานการณ์ต่างๆ ที่ส่งผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัวและความเสมอภาคในสังคม จำเป็นอย่างยิ่งที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะภาครัฐที่จะเป็นหน่วยงานหลักในการนำสังคมให้ไปในทิศทางเดียวกัน ตลอดจนแสวงหาความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและบูรณาการทรัพยากร เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนอย่างยั่งยืน

ทิศทางการดำเนินการของภาครัฐ สามารถศึกษาได้จากการกำหนดยุทธศาสตร์ชาติ แผน และระเบียบที่เกี่ยวข้อง ซึ่งวิเคราะห์ได้ว่าภาครัฐให้ความสำคัญกับการส่งเสริมและพัฒนาครอบครัว โดยมองว่าครอบครัวถือเป็นสถาบันหลักที่สำคัญในสังคม ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างการบูรณาการร่วมกันกับสถาบันทางสังคมอื่นๆ โดยเฉพาะในระดับชุมชนหรือท้องถิ่นที่เป็นสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เอื้อต่อการสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว ในขณะเดียวกันหากครอบครัวมีความอบอุ่นและเข้มแข็งก็จะเป็นการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในการพึ่งตนเองและการพึ่งพากันเอง สร้างความเข้มแข็งของชุมชน

อย่างไรก็ตามการที่ครอบครัวและชุมชนจะเกิดการบูรณาการร่วมกันได้ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยกลไกในทุกระดับ ซึ่งระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยระบบการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ พ.ศ. 2546 ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมให้เกิดระบบงานที่มีกระบวนการสร้างความเห็นพ้องต้องกันทุกภาคส่วนในสังคม มีประชาชนเป็นศูนย์กลางในการบริหารราชการใน

ระดับพื้นที่ รวมทั้งระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับพื้นที่ พ.ศ. 2561 ที่มุ่งให้เกิดการบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานของรัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนอย่างเป็นองค์รวม รวมทั้งมุ่งเน้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในพื้นที่ และกำหนดให้มีคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.) ทำหน้าที่กำหนดแผนงานและเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เหมาะสมกับสภาพข้อเท็จจริงและสภาพปัญหาในพื้นที่ ขับเคลื่อนแผนงานให้เกิดการบูรณาการร่วมกันของหน่วยงานรัฐในพื้นที่ สนับสนุน เสนอแนะ และให้คำปรึกษาของหน่วยงานของรัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และผู้ประกอบการในพื้นที่ ประสานงานหรือร่วมมือ เพื่อแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งติดตามและประเมินผล

2.1.3 การระบุสภาพของปัญหาที่ผ่านมาและแนวโน้มของปัญหาในอนาคต และผลกระทบที่เกิดขึ้น

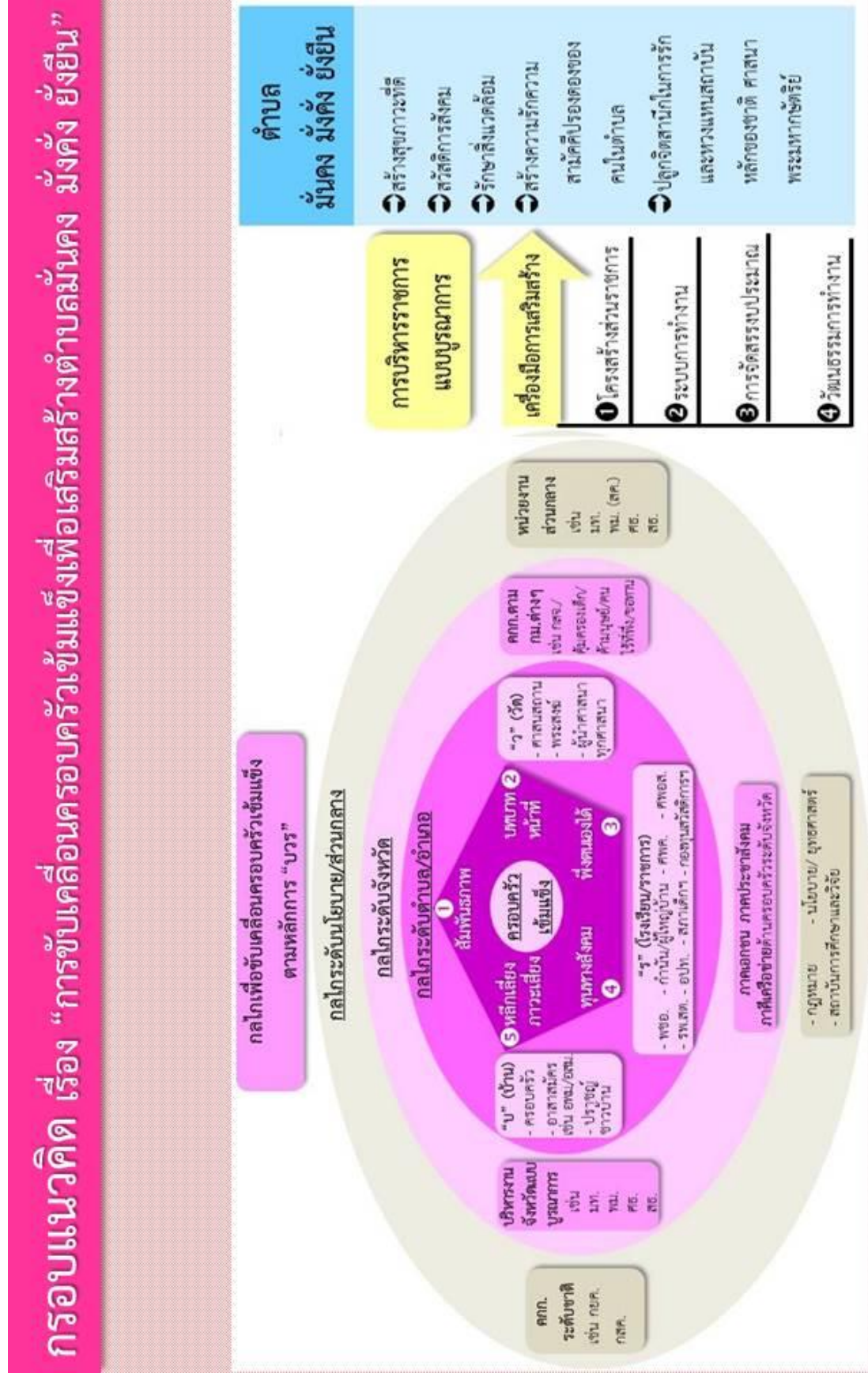
1) สภาพปัญหาที่ผ่านมา จากการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงทางสุขภาพ และสิ่งแวดล้อม และการเปลี่ยนแปลงของสื่อ เทคโนโลยีสารสนเทศข้างต้น ย่อมส่งผลกระทบต่อปัญหาครอบครัวที่มีรูปแบบแตกต่างและหลากหลาย ดังนี้ (1) ความยากจนและหนี้สิน นำไปสู่การบังคับให้คนไทยหันมาทำงานหนัก ส่งผลให้ครอบครัวขาดความอบอุ่น เพราะพ่อแม่ไม่มีเวลาดูแลลูกอย่างเพียงพอ ทั้งภาระการดูแลเด็กให้กับผู้อื่นแทน เช่น ผู้สูงอายุ โรงเรียน ชุมชน (2) ความรุนแรงในครอบครัว พบว่า มีผู้หญิงและเด็กที่ถูกทำร้ายได้รับความช่วยเหลือจากทีมสหวิชาชีพของศูนย์พึ่งได้ (OSCC) ในโรงพยาบาลของรัฐจำนวน 297 แห่ง สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องจากเฉลี่ยวันละ 19 คน เป็นวันละ 52 คน (รณชัย คงสกนธ์, 2550) (3) สัมพันธภาพและการสื่อสารในครอบครัว ครอบครัวขาดทักษะการสื่อสารที่ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ซึ่งการสื่อสารนั้นเป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมสร้างสัมพันธภาพในครอบครัว ที่จะสื่อสารให้คนในครอบครัวรู้ถึงความรักความห่วงใยที่มีให้ต่อกัน ทั้งภาษาพูดและภาษากาย (4) เด็กและผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง สถานการณ์ที่เด็กและผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งและปล่อยปละละเลยให้อยู่ตามลำพัง สะท้อนถึงการทำบาปบาปหน้าที่ของครอบครัวในปัจจุบัน และ (5) ปัญหาอบายมุข การพนัน บุหรี่ เหล้า สารเสพติด ในครอบครัว จากผลการศึกษาสถานการณ์พฤติกรรมและผลกระทบการพนันในประเทศไทย (พินิจลาภ ธานนท์ และคณะ, 2554) พบว่า ประชากรถึงร้อยละ 77.1 เคยมีประสบการณ์เล่นการพนันมาก่อน ปัญหาดังกล่าว ล้วนส่งผลกระทบต่อความมั่นคงและเข้มแข็งของครอบครัว นำไปสู่ปัญหาครอบครัวต่างๆ ตามมา เช่น การหย่าร้าง การใช้ความรุนแรง

2) แนวโน้มของปัญหาและผลกระทบในอนาคต ที่สำคัญมีดังนี้ (1) การเปลี่ยนแปลงรูปแบบครอบครัว พบว่า รูปแบบครอบครัวมีความหลากหลายและซับซ้อนมากขึ้น เป็นครอบครัวลักษณะเฉพาะที่มีรูปแบบ เช่น ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่มีเฉพาะพ่อหรือแม่เลี้ยงลูกตามลำพัง ครอบครัวแห่วงกลางที่มีสมาชิกเป็นผู้สูงอายุเลี้ยงดูเด็กตามลำพัง ครอบครัวที่มีเฉพาะเด็กอยู่กันตามลำพัง ครอบครัวผู้สูงอายุอยู่ด้วยกันตามลำพัง ครอบครัวเพศเดียวกัน ครอบครัวบุญธรรม ครอบครัวที่มีภาระ ในการดูแลสมาชิกที่เจ็บป่วย พิการ ต้องซัง และครอบครัวที่มีลักษณะเฉพาะอื่น ๆ (2) การแต่งงานและการจดทะเบียนมีแนวโน้มลดลง การอยู่กันฉันฉันสามีภรรยาโดยไม่แต่งงานเพิ่มขึ้น

สะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมความเป็นครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงไป หญิงชายมีการอยู่ร่วมกันโดยไม่จดทะเบียนสูงขึ้น (3) ค่านิยมใหม่ๆ ในการใช้ชีวิตครอบครัว เช่น ค่านิยมในครอบครัวที่แต่งงานกันแต่ไม่ต้องการมีบุตร เป็นค่านิยมที่เน้นประโยชน์อันสามีภรรยาจะพึงได้รับการไม่มีลูก (4) ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว และระหว่างเครือญาติลดน้อยลง การพึ่งพาช่วยเหลือกันระหว่างเครือญาติลดน้อยลง ซึ่งแต่เดิมในสังคมไทยเป็นสังคมเครือญาติที่มีการให้การสนับสนุนช่วยเหลือกัน แต่แนวโน้มการพึ่งพาเหล่านี้จะลดลง มีสภาพของการต่างคนต่างอยู่มากขึ้น และ (5) การขาดความตระหนักในสำคัญของบทบาทครอบครัว ในขณะเดียวกันบทบาทของครอบครัว และรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวเปลี่ยนแปลงไป การทำหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวลดน้อยลง มีสถาบันอื่นเข้ามาทำหน้าที่เหล่านี้แทน เช่น สถานรับเลี้ยงเด็ก โรงเรียน เป็นต้น รวมถึงการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารเพื่อประโยชน์ในการอบรมเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว

จากสภาพของปัญหาที่ผ่านมาและแนวโน้มของปัญหาในอนาคต และผลกระทบที่เกิดขึ้นข้างต้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการบริหารราชการแบบบูรณาการ ทั้งในด้านโครงสร้างส่วนราชการ ระบบการทำงาน การจัดสรรงบประมาณ และการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการทำงาน เพื่อเชื่อมโยงการขับเคลื่อนกลไกในทุกระดับ ประกอบด้วย (1) กลไกระดับนโยบาย ได้แก่ คณะกรรมการนโยบายและยุทธศาสตร์ครอบครัวแห่งชาติ (กยค.) คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาครอบครัว (กสค.) (2) กลไกระดับกลาง ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้องในแต่ละประเด็นยุทธศาสตร์ ร่วมเป็นภาคีเครือข่ายการพัฒนาสถาบันครอบครัว กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษาและวิจัย (3) กลไกระดับจังหวัด ได้แก่ คณะอนุกรรมการส่งเสริมและพัฒนาครอบครัวจังหวัด สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคีเครือข่ายรวมถึงทีมพี่เลี้ยงด้านครอบครัวในระดับจังหวัด และ (4) กลไกระดับพื้นที่ ได้แก่ อำเภอ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น คณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) อาสาสมัครในพื้นที่ เช่น อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) กลไกรัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคีเครือข่าย รวมถึงคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.) ในลักษณะบูรณาการจากทุกภาคส่วนในสังคม รวมทั้งสร้างโอกาสให้ชุมชนได้เรียนรู้และมีส่วนร่วมในการพัฒนาครอบครัวที่จะสร้างสุขภาวะที่ดี สวัสดิการสังคม รักษาสิ่งแวดล้อม สร้างความรักความสามัคคีปรองดองของคนในตำบล ปลุกจิตสำนึกในการรักและหวงแหนสถาบันหลักของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

ผู้ศึกษาจึงมีแนวคิดในการบูรณาการความร่วมมือของกลไกที่มีอยู่ในทุกระดับเพื่อสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว ใน 5 มิติ ได้แก่ ด้านสัมพันธภาพ ด้านบทบาทหน้าที่ของครอบครัว ด้านการพึ่งพาตนเอง ด้านทุนทางสังคม และด้านการหลีกเลี่ยงภาวะเสี่ยงและการปรับตัวได้ในภาวะยากลำบาก ทั้งนี้เมื่อครอบครัวถือเป็นสถาบันหลักในชุมชน หากครอบครัวมีความเข้มแข็งแล้วจะนำไปสู่ ตำบลมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ได้ต่อไป

ที่มา : ผู้จัดทำรายงาน (นางวาสนา ทองจันทร์), 2563

2.2 การกำหนดข้อเสนอเชิงนโยบาย

2.2.1 หลักการ แนวคิด ที่ใช้เป็นกรอบแนวทางในการจัดทำข้อเสนอ

จากการกำหนดประเด็นการศึกษาในหัวข้อ 2.1 ผู้ศึกษาได้นำหลักการ แนวคิดที่ใช้เป็นกรอบแนวทางในการจัดทำข้อเสนอ ดังนี้

- 1) ประเด็นการศึกษา : มีกลไกอย่างไรบ้างที่ทำให้เกิดครอบครัวเข้มแข็ง

หลักการ “บวร”

สภาพสังคมไทยในอดีตที่คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างอบอุ่นสงบสุข พึ่งพาช่วยเหลือ แบ่งปัน อยู่ร่วมกันด้วยการถ้อยทีถ้อยอาศัย มีระเบียบแบบแผนในการประพฤติปฏิบัติตน โดยสถาบันทางสังคมหลักที่มีบทบาทใกล้ชิดต่อวิถีชีวิตของคนไทย คือ “บวร : บ้าน วัด โรงเรียน” (กระทรวงวัฒนธรรม, 2562)

“บ” แทนความหมายด้วยคำว่า “บ้าน” ซึ่งหมายถึงสถาบันครอบครัว ประกอบด้วย ชาวบ้านและกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ในชุมชน เช่น ผู้นำตามธรรมชาติ ผู้สูงอายุ สตรี เด็ก เยาวชน ประชาชน ชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

“ว” แทนความหมายด้วยคำว่า “วัด” ซึ่งหมายถึงสถาบันศาสนาทุกศาสนาในชุมชนนั้น ๆ ประกอบด้วย ผู้นำทางศาสนาของแต่ละศาสนา ไม่ว่าจะเป็นศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม พราหมณ์ ฮินดู ซิกข์ เช่น เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส บาทหลวง อิมหม่าม คอเต็บ บิหลั่น เป็นต้น

“ร” แทนความหมายด้วยคำว่า “โรงเรียน/ราชการ” ซึ่งหมายถึงสถาบันการศึกษา/หน่วยงานราชการ ประกอบด้วย ผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่ ครูใหญ่ คณะครู นักวิชาการ และบุคลากรทางการศึกษาอื่น ๆ ทั้งในโรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย และองค์กรทางการศึกษาอื่น ๆ รวมถึงผู้แทนหน่วยงานภาครัฐในชุมชน อาทิ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน อบต. พัฒนาการประจำตำบล เกษตรตำบล โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล เป็นต้น รวมทั้งระบบกลไกในการบริหารที่มาจากรัฐในรูปแบบอื่น ๆ

“บวร” จึงเป็นกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน ให้เป็นแหล่งกระจายข้อมูลข่าวสารและนโยบายต่างๆ ของรัฐบาลไปสู่ประชาชนอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม ตลอดจนเป็นศูนย์กลางการบูรณาการการทำงาน โครงการ กิจกรรมต่าง ๆ ของทุกกระทรวง ทุกหน่วยงาน

- 2) ประเด็นการศึกษา : มีแนวทางอย่างไรในการบูรณาการกลไกเพื่อขับเคลื่อนครอบครัวเข้มแข็งเพื่อเสริมสร้างตำบลมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน

การบริหารราชการแบบบูรณาการ

สำนักงานพัฒนาระบบราชการ หรือสำนักงาน ก.พ.ร. (2546) ได้สรุปได้ว่า "การบริหารราชการแบบบูรณาการ" คือ การบริหารที่ทุกหน่วยงานทำงานแบบมุ่งเน้นผลงาน (Result) ตามยุทธศาสตร์เป็นหลัก เป็นการทำงานหลายหน่วยงานโดยอาศัยความเชี่ยวชาญและความชำนาญการของแต่ละหน่วยงานที่แตกต่างกันเฉพาะด้านทำงานภายใต้เป้าหมายและวัตถุประสงค์หลักของยุทธศาสตร์เดียวกัน โดยร่วมกันคิดร่วมกันทำงาน โดยใช้ทรัพยากรร่วมกัน เพื่อให้บรรลุผลตามยุทธศาสตร์ มุ่งสู่ผลสำเร็จและเป้าหมายของงานร่วมกัน เพื่อก่อให้เกิดความประหยัด เสริมสร้างประสิทธิผลและประสิทธิภาพของการดำเนินงานเป็นหลัก รวมทั้งการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนและภาคประชาชนที่เกี่ยวข้องมาร่วมในการทำงานกับภาครัฐในระบบเครือข่าย (Network)

รูปแบบและแนวทางของการบริหารราชการแบบบูรณาการ มีองค์ประกอบที่สำคัญที่ต้องพิจารณารวม 4 ประการ (สำนักงาน ก.พ.ร., 2546) ดังนี้

โครงสร้างส่วนราชการ ซึ่งลักษณะขององค์กรตามแนวคิดของการบริหารราชการแบบบูรณาการ ควรมี 2 ระดับ คือ 1) องค์กรในระดับบน ซึ่งจะมีการทำงานแบบยุทธศาสตร์ (agenda) ค่อนข้างสูง และ 2) องค์กรในระดับย่อยลงมา ยิ่งหน่วยย่อยลงมามากเท่าไร การทำงานตามสายงาน/โครงสร้าง (functional) จะค่อนข้างมาก การทำงานตามยุทธศาสตร์ (agenda) จะมีเพียงบางส่วนที่ต้องทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่น

ระบบการทำงาน

การปฏิบัติราชการแบบบูรณาการระหว่างส่วนราชการจะทำได้ใน 2 ระดับ คือภายในกระทรวงเดียวกัน และระหว่างกระทรวง โดยกำหนดเจ้าภาพที่ชัดเจนว่าประเด็นยุทธศาสตร์ นี้ใครจะเป็นเจ้าของ (owner) ใครเป็นผู้รับผิดชอบ และใครจะทำหน้าที่ประสานหน่วยงานต่าง ๆ ให้เข้าด้วยกัน ในรูปแบบของการทำงานแบบเครือข่ายหลายชั้นเชื่อมโยงกันอยู่ (Network group) เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตาม agenda โดยต้องการความรอบรู้ ความเป็น generalizationist ของงานข้ามกระทรวง ใช้สหสาขาวิชา หรือการประสานงานข้ามหน่วยงาน ฉะนั้น ส่วนนี้การมองภาพจะมองภาพใหญ่เป็นสำคัญ มองภาพแบบองค์รวม ขณะที่การทำงานแบบ Functional จะเป็นการมองลักษณะจากภายนอกเข้ามาสู่ภายใน (zoom in) แต่การทำงานแบบบูรณาการต้องมองกว้างกว่า คือ มองจากข้างในออกไปสู่ภาพกว้าง คือ มองออกไปข้างนอก (zoom out) แต่ที่จริงแล้วในการทำงานต้องมีความสามารถทั้งในการ zoom in, zoom out ได้ เพื่อเน้นในเรื่องของประสิทธิผล (effectiveness) ในการบรรลุยุทธศาสตร์

การจัดสรรงบประมาณ

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการบริหารงบประมาณจังหวัดแบบบูรณาการ พ.ศ. 2549 กำหนดให้หัวหน้าส่วนราชการมอบอำนาจการบริหารงบประมาณให้แก่ผู้ว่าราชการจังหวัด เพื่อให้สามารถบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และมีความคล่องตัว ซึ่งการจัดสรรงบประมาณสามารถจัดสรรผ่านกรม แล้วให้กรมนำไปสนับสนุนจังหวัด จัดสรรงบประมาณให้จังหวัดโดยตรง หรือจัดสรรงบประมาณให้จังหวัดตามจำนวนประชากร

การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการทำงาน

สิ่งที่สำคัญที่สุดที่จะผลักดันให้ทั้งยุทธศาสตร์และการทำงานแบบบูรณาการสำเร็จได้นั้น คือ เรื่องของ คน ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างมากที่จะต้องพยายามปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการทำงาน โดยเน้นให้เห็นความสำคัญของการทำงานแบบบูรณาการ ได้แก่ 1) วัฒนธรรมการมีใจในการบริการ 2) การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมวิธีการทำงานรูปแบบใหม่ ให้ทุกคนมุ่งความสำเร็จของงานเป็นหลัก ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง 3) วัฒนธรรมการทำงานแบบไร้พรมแดน (boundary less culture) ใช้ทรัพยากรร่วมกัน ใช้ปัญญาร่วมกัน ช่วยกันคิดช่วยกันทำ เพื่อให้เกิดผลสำเร็จของงาน 4) วัฒนธรรมการทำงานแบบช่วยเหลือกันคนละไม้คนละมือ (execution supporting culture) และ 5) วัฒนธรรมบรรยากาศของการทำงานแบบไม่เป็นทางการ เพื่อให้การทำงานรวดเร็วและง่ายขึ้น

2.2.2 การวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เพื่อประกอบการจัดทำข้อเสนอ

1) วิเคราะห์กลไกที่ทำให้เกิดครอบครัวเข้มแข็ง

ครอบครัวเข้มแข็ง เป็นครอบครัวที่ดำเนินชีวิตร่วมกันอย่างมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน สามารถพึ่งพาตนเอง พร้อมทั้งจะช่วยเหลือคนรอบข้างและสังคม ปรับตัวในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง เมื่อเผชิญปัญหาก็สามารถร่วมกันแก้ไขจนลุล่วงไปได้ด้วยดี ซึ่งสามารถแสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งใน 5 ด้าน ได้แก่ **1. ด้านสัมพันธภาพ** คือมีความรัก ความผูกพันต่อกัน ซึ่งแสดงออกโดยการสื่อสาร ความหมาย ยกย่อง รับฟัง ทำกิจกรรมร่วมกัน เอาใจใส่ ดูแลทุกข์สุขกันและกันอย่างสม่ำเสมอ **2. ด้านการทําบทบาทหน้าที่ของครอบครัว** คือตระหนักในหน้าที่และความรับผิดชอบของตนเอง สร้างแบบอย่างที่ดี มีวินัยและใช้คุณธรรมในการจัดการดูแลครอบครัว กำหนดบทบาทของสมาชิกตามความเหมาะสม ให้แรงเสริมกันและกันในการทำบทบาทที่ดี **3. ด้านการพึ่งตนเอง** คือสามารถพึ่งตนเองได้ใน 4 เรื่อง คือ การพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ (บริหารจัดการรายรับรายจ่าย ประกอบอาชีพ) การพึ่งตนเองได้ทางสุขภาพ (ส่งเสริมและดูแลสุขภาพ) การพึ่งตนเองได้ทางข้อมูลข่าวสาร (เข้าถึงข้อมูลข่าวสาร) และการพึ่งตนเองได้ทางการเรียนรู้ (มีโอกาสรเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต) **4. ด้านทุนทางสังคม** คือมีความไว้วางใจ รู้สึกลอดภัย และภาคภูมิใจที่เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน สังคม และ **5. ด้านการหลีกเลี่ยงภาวะเสี่ยงและการปรับตัวได้ในภาวะยากลำบาก** คือมีการติดตาม รู้เท่าทันสถานการณ์ สามารถปรับตัวได้ และฟื้นตัวได้เมื่อเผชิญกับภาวะยากลำบาก หรืออยู่ในภาวะเสี่ยง

จากความเข้มแข็งของครอบครัวทั้ง 5 ด้านข้างต้น จะเห็นได้ว่าจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการวิเคราะห์ในทุกระดับ ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์กลไกเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว

มิติครอบครัวเข้มแข็ง	การเสริมสร้างความเข้มแข็ง	กลไกหลัก
1. ด้านสัมพันธภาพ	- พัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว โดยเคารพความแตกต่างระหว่างบุคคลและใช้หลักธรรมในการสร้างความสัมพันธ์	<u>ระดับตำบล/อำเภอ</u> - “บ” บ้าน หรือสมาชิกในครอบครัว <u>ระดับจังหวัด</u> - สำนักงาน พมจ. <u>ระดับนโยบาย/ส่วนกลาง</u> - กระทรวง พม. (สค.)
2. ด้านการทําบทบาทหน้าที่ของครอบครัว	- สร้างแบบอย่างที่ดี มีวินัย และใช้คุณธรรมพื้นฐาน	<u>ระดับตำบล/อำเภอ</u> - “บ” บ้าน หรือสมาชิกในครอบครัว <u>ระดับจังหวัด</u> - สำนักงาน พมจ. <u>ระดับนโยบาย/ส่วนกลาง</u> - กระทรวง พม. (สค.)
3. ด้านการพึ่งตนเอง (เศรษฐกิจ สุขภาพ ข้อมูลข่าวสารและการเรียนรู้)	3.1 ด้านเศรษฐกิจ : การประกอบอาชีพสุจริตดำเนินชีวิตตามหลักธรรมพื้นฐานและแนวเศรษฐกิจพอเพียง การรู้จักทำบัญชีการใช้จ่ายในครอบครัว	<u>ระดับตำบล/อำเภอ</u> - “ร” โรงเรียน หรือหน่วยงานราชการ <u>ระดับจังหวัด</u> - สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด <u>ระดับนโยบาย/ส่วนกลาง</u> - กระทรวง มท. (กรมการพัฒนาชุมชน)

มิติครอบครัวเข้มแข็ง	การเสริมสร้างความเข้มแข็ง	กลไกหลัก
	3.2 ด้านสุขภาพ : การระวังรักษาสุขภาพเพื่อการป้องกันโรค และเสริมพลังจิตใจให้กันและกันให้เกิดเป็นภูมิคุ้มกันต่อต้านปัญหา	<u>ระดับตำบล/อำเภอ</u> - “ร” หน่วยงานราชการ เช่น รพ.สต. <u>ระดับจังหวัด</u> - สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด <u>ระดับนโยบาย/ส่วนกลาง</u> - กระทรวง สธ. (กรมอนามัย)
	3.3 ด้านข้อมูลข่าวสารและการเรียนรู้ : คัดกรองข้อมูลต่าง ๆ ให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อสมาชิกครอบครัว และแสวงหาความรู้ เพื่อการปรับปรุงดูแลพฤติกรรมและจิตใจของสมาชิกครอบครัว	<u>ระดับตำบล/อำเภอ</u> - “ร” โรงเรียน หรือสถาบันการศึกษา <u>ระดับจังหวัด</u> - สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด <u>ระดับนโยบาย/ส่วนกลาง</u> - กระทรวง ศธ. (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน)
4. ด้านทุนทางสังคม	- คุณค่าภายในของตัวบุคคลหรือสังคม	<u>ระดับตำบล/อำเภอ</u> - “ว” วัด หรือสถาบันทางศาสนา <u>ระดับจังหวัด</u> - สำนักงาน พมจ. <u>ระดับนโยบาย/ส่วนกลาง</u> - กระทรวง พม. (กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว)
5. ด้านการหลีกเลี่ยงภาวะเสี่ยงและการปรับตัวได้ในภาวะยากลำบาก	- การเตรียมความพร้อมเพื่อป้องกัน และการรู้จักยอมรับการช่วยเหลือจากภายนอก	<u>ระดับตำบล/อำเภอ</u> - “บ” บ้าน หรือสมาชิกในครอบครัว - “ร” โรงเรียน หรือหน่วยงานราชการ <u>ระดับจังหวัด</u> - สำนักงาน พมจ. <u>ระดับนโยบาย/ส่วนกลาง</u> - กระทรวง พม. (สค.)

จะเห็นได้ว่า “บวร” เป็นกลไกขับเคลื่อนสำคัญในระดับตำบล หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการใช้ชุมชนเป็นฐานในการพัฒนา (community based) ซึ่งจะต้องอาศัยการบูรณาการการดำเนินงานร่วมกันของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน มีพื้นที่เป้าหมายร่วมกัน คือ เสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวทั้ง 5 มิติข้างต้น อย่างไรก็ตามจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการเชื่อมโยงประสานระหว่างภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในแต่ละระดับ (แนวราบ) ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

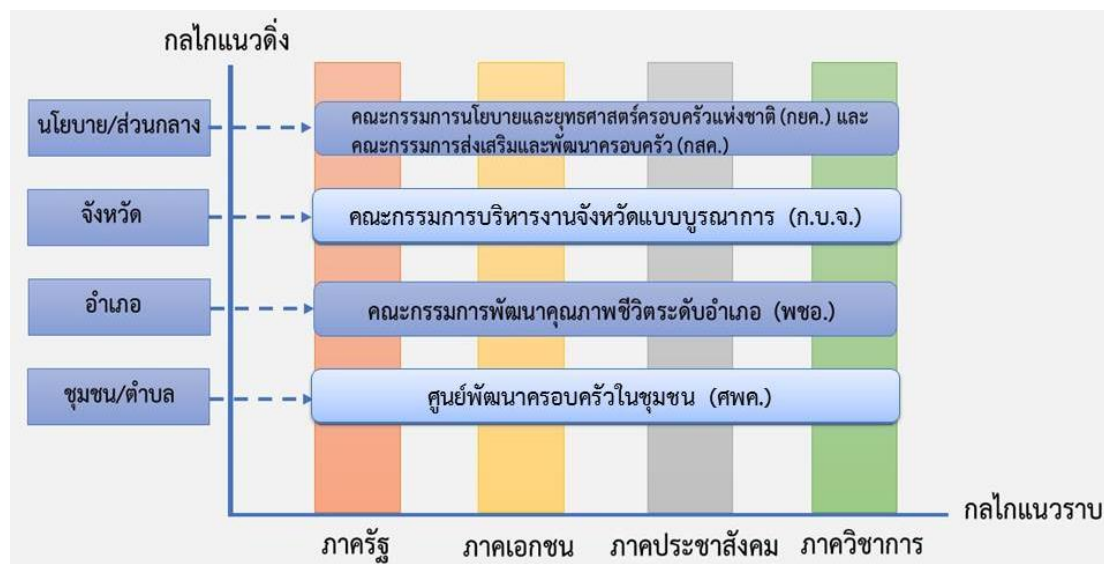
ในระดับชุมชนหรือตำบล มีศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) เป็นหลักในการเชื่อมประสานการดำเนินงาน

ระดับอำเภอ มีคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.) เป็นหลักในการขับเคลื่อนการบูรณาการระดับอำเภอ

ระดับจังหวัด มีคณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.) ซึ่งมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็น CEO ในการขับเคลื่อนการบูรณาการทุกภาคส่วนในจังหวัด

ระดับนโยบาย หรือหน่วยงานส่วนกลาง มีคณะกรรมการนโยบายและยุทธศาสตร์ครอบครัวแห่งชาติ (กยค.) และคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาครอบครัว (กสค.) ทำหน้าที่ในการจัดทำนโยบายและส่งเสริมให้เกิดการบูรณาการขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติ

ภาพที่ 3 กลไกการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว

ที่มา : ผู้จัดทำรายงาน (นางวาสนา ทองจันทร์), 2563

2) วิเคราะห์แนวทางการบูรณาการกลไกเพื่อขับเคลื่อนครอบครัวเข้มแข็งเพื่อเสริมสร้างตำบลมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน

ตำบลมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน คือการที่ชุมชนหรือตำบลมีความเข้มแข็งใน 3 มิติ ได้แก่ 1) ด้านความมั่นคง หมายถึง มีความมั่นคงด้านอาชีพตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ปลอดภัยจากยาเสพติด สร้างเครือข่ายเฝ้าระวัง อาชญากรรม ภาคประชาชน ส่งเสริมความเข้มแข็งของเด็กและเยาวชน โดยสภาเด็กและเยาวชน เสริมสร้างศักยภาพชุมชนด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ำมนุษย์ 2) ด้านความมั่งคั่ง หมายถึง มีการสร้างงาน /สร้างอาชีพ สร้างรายได้ มีกองทุนต่างๆ และ 3) ด้านความยั่งยืน หมายถึง สร้างสุขภาวะที่ดี มีการจัดสวัสดิการสังคม รักษาสิ่งแวดล้อม สร้างความรักความสามัคคีปรองดองของคนในตำบล รวมทั้งปลูกจิตสำนึกในการรักและหวงแหนสถาบันหลักของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

จะเห็นว่ามิติที่มีความสำคัญและเป็นพื้นฐานของตำบลมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน คือด้านความยั่งยืน นั่นหมายถึงชุมชนหรือตำบลนั้นจะต้องมีการสร้างสุขภาวะที่ดีทั้งด้านร่างกายและจิตใจ มีการจัดสวัสดิการสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการทำงานและมีรายได้ การรักษาสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลดและคัดแยกขยะ สร้างความรักความสามัคคีของคนในตำบล รวมทั้งปลูกจิตสำนึกในการรักและหวงแหนสถาบันหลัก

การที่ชุมชนหรือตำบลจะเกิดความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญกับครอบครัว ซึ่งเป็นสถาบันทางสังคมหลัก หากครอบครัวสามารถสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นทั้ง 5 มิติ กล่าวคือ ด้านสัมพันธภาพ ด้านการทบทวนของหน้าที่ครอบครัว ด้านการ

พึ่งตนเองได้ ด้านทุนทางสังคม และด้านการหลีกเลี่ยงภาวะเสี่ยงและการปรับตัวได้ในภาวะยากลำบากได้ จะสามารถแผ่ขยายความเข้มแข็งออกไปสู่ชุมชนหรือตำบลภายนอกได้อย่างมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติของความยั่งยืน ซึ่งสะท้อนออกมาใน 5 ประเด็น ได้แก่ สร้างสุขภาวะที่ดี สวัสดิการสังคม รักษาสิ่งแวดล้อม สร้างความรักความสามัคคีปรองดองของคนในตำบล ปลุกจิตสำนึกในการรักและหวงแหนสถาบันหลักของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซึ่งสามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวเข้มแข็งกับตำบลมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ได้ดังนี้

การที่ครอบครัวมีความเข้มแข็งด้านสัมพันธ์ภาพในครอบครัว และด้านการทำบทบาทหน้าที่ของครอบครัว จะส่งผลให้เกิดสร้างความรักความสามัคคีปรองดองของคนในตำบล

ครอบครัวที่มีความเข้มแข็งด้านการพึ่งตนเองได้ ทั้งทางเศรษฐกิจ สุขภาพ ข้อมูลข่าวสาร และการเรียนรู้ รวมทั้งสามารถหลีกเลี่ยงภาวะเสี่ยงและการปรับตัวได้ในภาวะยากลำบาก จะส่งผลให้คนในตำบลสามารถสร้างสุขภาวะที่ดี ทั้งสุขภาพกาย และสุขภาพจิต รวมถึงการมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำงานและการมีรายได้

ครอบครัวที่มีความเข้มแข็งด้านทุนทางสังคมที่ดี จะส่งผลให้ในตำบลสามารถรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลดและคัดแยกขยะ ทั้งที่เป็นขยะมูลฝอย ขยะพลาสติกหิ้ว แก้วน้ำพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว และโฟมบรรจุอาหาร รวมทั้งสามารถปลุกจิตสำนึกของคนในตำบลให้รักและหวงแหนสถาบันหลักของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

อย่างไรก็ตาม จากการวิเคราะห์กลไกการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว ประกอบด้วย กลไกแนวดิ่ง (ระดับนโยบาย/ส่วนกลาง ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และระดับชุมชน/ตำบล) และกลไกแนวราบ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำให้เกิดการบูรณาการเพื่อขับเคลื่อนครอบครัวเข้มแข็ง จากพลัง “บวร” เพื่อเสริมสร้างตำบลมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ดังนี้

1. โครงสร้างส่วนราชการ ที่ควรมุ่งเน้นผลงานตามยุทธศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ในยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ และยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม โดยจัดให้มีโครงสร้างส่วนราชการ ทั้งในส่วนของ 1) วางนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ และการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม และ 2) การดำเนินงานตามภารกิจ ที่เน้นการสร้างครอบครัวที่เหมาะสมกับโลกในศตวรรษที่ 21 การสร้างครอบครัวอบอุ่นเข้มแข็ง การดูแลสมาชิกในครอบครัว สนับสนุนบทบาทของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามาเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว สนับสนุนบทบาทในเชิงสร้างสรรค์ เน้นการเชื่อมโยงและบูรณาการข้อมูลด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ระหว่างกระทรวง หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเสริมสร้างพลังทางสังคม และการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนา การพึ่งตนเองและการจัดการตนเอง

2. ระบบการทำงาน โดยบูรณาการทั้ง 2 ระดับ คือ ภายในกระทรวงเดียวกัน เช่น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) ควรบูรณาการนโยบายด้านการส่งเสริมความเข้มแข็งสถาบันครอบครัวระหว่างกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กับสำนักงานปลัดกระทรวง เพื่อถ่ายทอดนโยบายสู่สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด รวมทั้งระหว่างกระทรวง เช่น กระทรวงมหาดไทย (กรมการปกครอง กรมการพัฒนาชุมชน) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว)

กระทรวงสาธารณสุข (กรมอนามัย กรมสุขภาพจิต) กระทรวงศึกษาธิการ (สำนักงานปลัดกระทรวง สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน)

นอกจากนี้ควรกำหนดรูปแบบการบูรณาการเชิงพื้นที่ที่สำคัญ โดยเริ่มจาก 1) ระบุประเด็นการพัฒนา โดยศึกษานโยบาย ยุทธศาสตร์ หรือทิศทางการพัฒนาประเทศในอนาคต เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการประมวลความต้องการให้สอดคล้องกับการพัฒนาในอนาคต ตลอดจนกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเชิงพื้นที่ จัดเวทีประชาคมรับฟังความคิดเห็น เพื่อประมวลความต้องการจากประชาชนในพื้นที่ 2) จัดทำแผนพัฒนารายประเด็นสำคัญ โดยเชื่อมโยงแผนงาน โครงการจากหลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมจัดทำแผนพัฒนารายประเด็นสำคัญ 3) ขับเคลื่อนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการ และที่ไม่เป็นทางการ เช่น การใช้สื่อสังคมออนไลน์ (social media) รูปแบบต่างๆ สภาภาพ และ 4) การติดตามและการประเมินผล

3. การจัดสรรงบประมาณ โดยเพิ่มประสิทธิภาพการจัดทำงบประมาณแบบบูรณาการเชิงพื้นที่ โดยการเชื่อมโยงตั้งแต่แผนพัฒนาท้องถิ่น แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนากลุ่มจังหวัด และแผนพัฒนาภาค เพื่อลดความซ้ำซ้อน การจัดสรรงบประมาณในพื้นที่ที่มีความสอดคล้องกัน มีแผนการปฏิบัติงานและแผนการใช้จ่ายงบประมาณที่ชัดเจน เพื่อเป็นแนวทางให้แต่ละจังหวัดดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำยุทธศาสตร์จังหวัดมาเชื่อมโยงและบูรณาการร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และส่วนราชการที่อยู่ในพื้นที่ และควรมีหน่วยงานบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ (OSM : Office of Strategic Management) ที่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ประเด็นที่สำคัญคือในการจัดทำงบประมาณควรต้องสร้างโอกาสให้ประชาชนได้เสนอแนวความคิดหรือความต้องการที่จะให้ภาครัฐช่วยเหลือ เพื่อให้การดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนที่แท้จริง

4. การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการทำงาน

เน้นให้คนในองค์กรเห็นความสำคัญของการทำงานแบบบูรณาการ โดยวัฒนธรรมที่ควรจะสร้างให้เกิดขึ้นในระบบราชการของกระทรวงมหาดไทย (กรมการปกครอง กรมการพัฒนาชุมชน) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว) กระทรวงสาธารณสุข (กรมอนามัย กรมสุขภาพจิต) กระทรวงศึกษาธิการ (สำนักงานปลัดกระทรวง สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน) เช่น การมีใจในการบริการ มุ่งความสำเร็จของงานเป็นหลัก มีการใช้ทรัพยากรร่วมกัน (share service) บรรยาการของการทำงานแบบไม่เป็นทางการ เพื่อให้การทำงานรวดเร็วและง่ายขึ้น และต้องมีประสิทธิภาพด้วย

เมื่อวิเคราะห์การบูรณาการการดำเนินงานด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวที่ผ่านมา พบว่ายังมีปัญหาหรืออุปสรรค และมีแนวทางในการพัฒนา ดังนี้

ตารางที่ 2 วิเคราะห์เปรียบเทียบรูปแบบการดำเนินงานด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว

หน่วยงาน	รูปแบบเดิม		รูปแบบใหม่ (แนวทางการบูรณาการ)
	บทบาทการดำเนินงาน	ปัญหาและอุปสรรค	
1. กระทรวงมหาดไทย (มท.) 1.1 อำเภอ	ปกครองท้องที่ รักษาความสงบในท้องที่ ป้องกันโรคการศึกษา เกือบภาษี	ไม่มีงบประมาณในการทำงานด้านครอบครัว และบุคลากรขาดองค์ความรู้ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว	- ใช้กลไกคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.) เป็นหลักในการขับเคลื่อนการบูรณาการงานด้านครอบครัว
1.2 สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัด	ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็กและเยาวชน ผู้สูงอายุ และคนพิการ	ประสิทธิภาพของการประสานการทำงานกับอปท. อยู่ในระดับน้อยเนื่องจาก อปท. มีจำนวนมาก และการปฏิบัติงานเป็นไปโดยความต้องการของท้องถิ่น	- ดึงพลัง “บวร” เข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบของคณะกรรมการหรือคณะทำงานของ อปท. ในการพัฒนาศักยภาพสตรี เด็กและเยาวชน ผู้สูงอายุ และคนพิการในพื้นที่
1.3 สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด	ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ส่งเสริมและพัฒนา ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิสาหกิจชุมชน เศรษฐกิจชุมชนและอาชีพ ตลอดจนการบริหารจัดการทุนชุมชน	การทำงานเน้นการรวมกลุ่มแต่สถานการณ์สังคมปัจจุบันที่มีความเป็นปัจเจกสูง ส่งผลให้การรวมกลุ่มของชุมชนไม่ประสบผลสำเร็จ และไม่ยั่งยืน	- บูรณาการกองทุนที่มีอยู่ในชุมชน เช่น กองทุนสวัสดิการชุมชน กองทุนฌาปนกิจ กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี เพื่อให้คนในชุมชนสามารถเข้าถึงแหล่งทุนได้
2. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) - สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด	ใช้กลไกศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) ในการทำงานส่งเสริมความเข้มแข็งของครอบครัวในชุมชน	คณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) ยังไม่เข้มแข็ง ส่งผลให้การดำเนินงานไม่ประสบผลสำเร็จ ประกอบกับอปท.ที่เป็นพี่เลี้ยงของ ศพค. บางพื้นที่ยังไม่ให้ความสำคัญของ ศพค. รวมถึง บุคลากรของ พม. บางส่วนยังขาดองค์ความรู้ด้านครอบครัว	- เสริมสร้างความเข้มแข็งของคณะทำงาน ศพค. โดยมีองค์ประกอบของคณะทำงานที่เป็นชุดเดียวกันกับศูนย์อื่นๆในชุมชน ที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต เช่น ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ (ศพอส.) ศูนย์ประสานงานอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เพื่อเป็นการประสานการใช้ทรัพยากรร่วมกัน

หน่วยงาน	รูปแบบเดิม		รูปแบบใหม่ (แนวทางการบูรณาการ)
	บทบาทการดำเนินงาน	ปัญหาและอุปสรรค	
3. กระทรวง สาธารณสุข (สธ.) - สำนักงาน สาธารณสุขจังหวัด	จัดทำแผนยุทธศาสตร์ด้าน สุขภาพในเขตพื้นที่ จังหวัด และดำเนินการ และประสานงานเกี่ยวกับ งานสาธารณสุข	ความตระหนักรู้ของ ประชาชนเป็นอุปสรรค สำคัญต่อการมีสุขภาวะที่ดี ของประชาชน	- นำอาสาสมัครสาธารณสุข ประจำหมู่บ้าน (อสม.) และ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ตำบล (รพ.สต.) มาเป็นกลไก หลักในการพัฒนาสุขภาวะเชิง รุกในพื้นที่ โดยเชื่อมประสาน กับคณะกรรมการพัฒนา คุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.) ซึ่งมีสาธารณสุขอำเภอ เป็นเลขานุการ
4. กระทรวง ศึกษาธิการ (ศธ.) - สำนักงาน ศึกษาธิการจังหวัด - สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษา ประถมศึกษา - สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา	- จัดทำแผนพัฒนา การศึกษาและแผนปฏิบัติ การ ส่งการ กำกับ ดูแล เร่งรัด ติดตาม และ ประเมินผลการปฏิบัติงาน ของส่วนราชการหรือ หน่วยงานและสถานศึกษา - การจัดการศึกษา และ พัฒนาสาระของหลักสูตร การศึกษาให้สอดคล้องกับ หลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐานใน ระดับประถมศึกษาและ มัธยมศึกษา	จัดการศึกษาโดยมุ่งเน้นให้ นักเรียนเป็นคนเก่งทาง วิชาการ เพื่อการศึกษาต่อ ในระดับสูงขึ้น ยังไม่ให้ความสำคัญกับการพัฒนา ทักษะ และความฉลาดทาง อารมณ์ เท่าที่ควร รวมถึง แยกส่วนจากการพัฒนาทุน มนุษย์ในมิติอื่นๆ และไม่ ต่อเนื่องทุกช่วงวัย	- บูรณาการจัดการศึกษาทั้ง ในระบบโรงเรียน นอกกระบบ โรงเรียน และการศึกษาตาม อัธยาศัย โดยดึงพลัง “บวร” เข้ามาเป็นกลไกในการจัด การศึกษาทั้ง 3 รูปแบบ เช่น ที่บ้าน มีพ่อแม่หรือผู้ปกครอง เป็นผู้สอนและเป็นแบบอย่าง ที่ดี ที่วัด มีพระสงฆ์ ถ่ายทอด คุณธรรม จริยธรรม ที่ โรงเรียน เน้นการจัดการเรียน การสอนอย่างเป็นทางการ รวมทั้งใช้กลไกของสภาเด็ก และเยาวชน ในการเสริมสร้าง กิจกรรมสร้างสรรค์สำหรับ เด็กและเยาวชน

สรุปได้ว่าหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องควรบูรณาการด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของ
ครอบครัว ดังนี้

กระทรวงมหาดไทย ควรใช้กลไกคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.)
เป็นหลักในการขับเคลื่อนการบูรณาการงานด้านครอบครัว ดึงพลัง “บวร” เข้ามามีส่วนร่วมใน
รูปแบบของคณะกรรมการหรือคณะทำงานของ อบต. ในการพัฒนาศักยภาพสตรี เด็กและเยาวชน
ผู้สูงอายุ และคนพิการในพื้นที่ โดยบูรณาการกองทุนที่มีอยู่ในชุมชน เช่น กองทุนสวัสดิการชุมชน
กองทุนฌาปนกิจ กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี เพื่อให้คนในชุมชนสามารถเข้าถึงแหล่งทุนได้

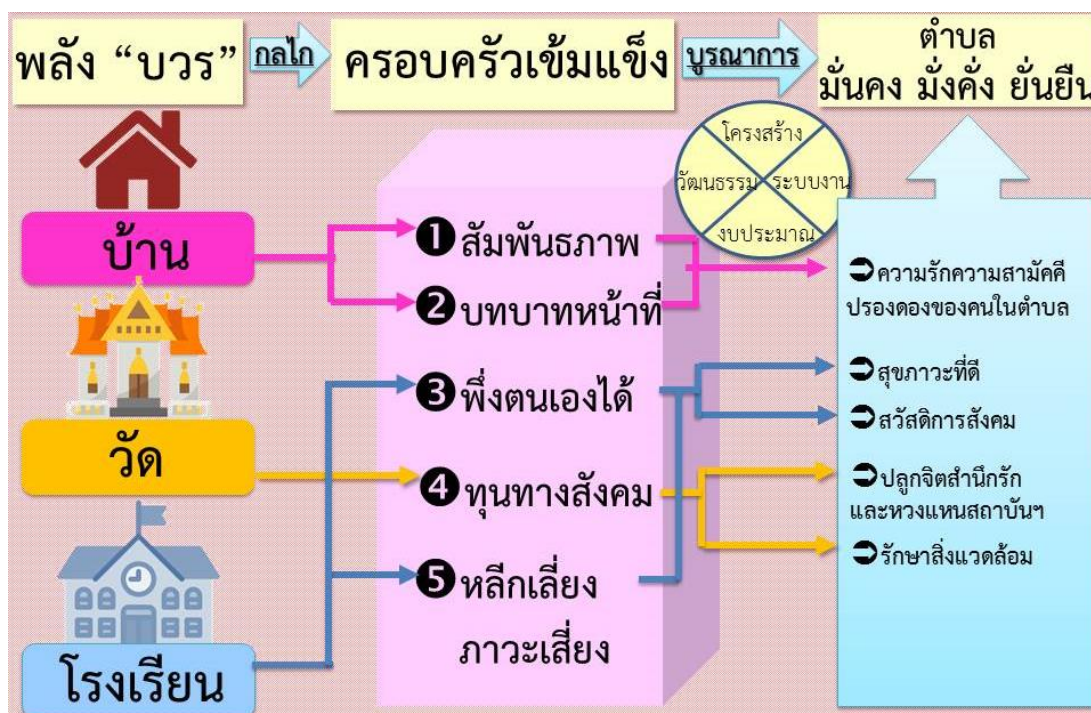
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ควรเสริมสร้างความเข้มแข็งของ คณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน โดยมีองค์ประกอบของคณะทำงานที่เป็นชุดเดียวกันกับ ศูนย์อื่นๆ ในชุมชน ที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มเป้าหมาย เช่น ศูนย์พัฒนา คุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ (ศพอส.) ศูนย์ประสานงานอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความ มั่นคงของมนุษย์ เพื่อเป็นการประสานการใช้ทรัพยากรร่วมกัน

กระทรวงสาธารณสุข ควรนำอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) มาเป็นกลไกหลักในการพัฒนาสุขภาวะเชิงรุกในพื้นที่ โดย เชื่อมประสานกับคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.) ซึ่งมีสาธารณสุขอำเภอเป็น เลขานุการ

กระทรวงศึกษาธิการ ควรบูรณาการจัดการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียน นอกกระบบ โรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยดึงพลัง “บวร” เข้ามาเป็นกลไกในการจัดการศึกษาทั้ง 3 รูปแบบ เช่น ที่บ้าน มีพ่อแม่หรือผู้ปกครองเป็นผู้สอนและเป็นแบบอย่างที่ดี ที่วัด มีพระสงฆ์ ถ่ายทอด คุณธรรม จริยธรรม ที่โรงเรียน เน้นการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นทางการ รวมทั้งใช้กลไกของ สภาเด็กและเยาวชน ในการเสริมสร้างกิจกรรมสร้างสรรค์สำหรับเด็กและเยาวชน

จากการวิเคราะห์แนวทางการบูรณาการกลไกเพื่อขับเคลื่อนครอบครัวเข้มแข็งเพื่อ เสริมสร้างตำบลมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ชำต้น จะเห็นได้ว่าการบูรณาการกลไกต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชน และสังคม สามารถเสริมสร้างตำบลมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ด้วยครอบครัวเข้มแข็ง ได้ดังนี้

ภาพที่ 4 ผลการวิเคราะห์แนวทางการเสริมสร้างตำบลมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ด้วยครอบครัวเข้มแข็ง

ที่มา : ผู้จัดทำรายงาน (นางวาสนา ทองจันทร์), 2563

ทั้งนี้ในฐานะรองอธิบดีกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว เกี่ยวข้องกับการบูรณาการในระดับยุทธศาสตร์ (agenda) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวางนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ และการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม ผ่านทางการประชุมคณะกรรมการนโยบายและยุทธศาสตร์ครอบครัวแห่งชาติ (กยค.) และคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาครอบครัว (กสค.) ซึ่งจะเป็นการกำหนดนโยบายและกรอบการดำเนินงานร่วมกัน จากนั้นกำหนดผู้รับผิดชอบหลัก โดยจัดทำ MOU ระหว่างกระทรวงที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ มท. พม. สธ. และศธ. เพื่อแจ้งหน่วยงานในสังกัดและเครือข่าย และส่งเสริมสนับสนุนบุคลากร งบประมาณ จากนั้นผู้ว่าราชการจังหวัดซึ่งเป็น CEO และประธานคณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.) นำวาระเข้าที่ประชุมหัวหน้าส่วนราชการจังหวัด เพื่อให้ส่วนราชการเน้นย้ำเครือข่ายในพื้นที่ให้ความร่วมมือและเป็นส่วนหนึ่งของพลังบวร เพื่อเชื่อมโยงการทำงานกับคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.) พร้อมส่งข้อมูลข่าวสารไปยังกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน โดยใช้ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) เป็นศูนย์กลางการบูรณาการการดำเนินงานโครงการ กิจกรรมต่างๆ ของทุกกระทรวง หน่วยงาน มีพลังบวรในชุมชนเป็นแกนกลาง โดยประกาศเจตนารมณ์หรือข้อตกลงของชุมชนร่วมกัน กำหนดเป้าหมายของชุมชน จัดทำแผนชุมชน ซึ่งเป็นความต้องการของคนในชุมชน ดำเนินการตามแผนชุมชน โดยจัดทำโครงการหรือกิจกรรมแก้ไขปัญหาของชุมชน มีหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องสนับสนุนทรัพยากรหรือเงินทุน ตลอดจนติดตามประเมินผล ซึ่งจะทำให้เกิดการบูรณาการทุกภาคส่วน ประชาชนทุกระดับมีส่วนร่วม โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการพัฒนา (community based) ในการเสริมสร้างตำบลมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ด้วยครอบครัวเข้มแข็ง

2.2.3 แนวทางในการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนานโยบายที่สอดคล้องกับการวิเคราะห์

จากหลักการ แนวคิด และผลการวิเคราะห์ข้างต้น ผู้ศึกษาได้นำมาจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย “การเสริมสร้างตำบลมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ด้วยครอบครัวเข้มแข็ง ตามแนวทาง M-I-X Model” เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ “สร้างครอบครัวเข้มแข็ง โดยบูรณาการแบบมีส่วนร่วม” ดังนี้

1) M (Mechanism) : กลไกที่ทำให้เกิดครอบครัวเข้มแข็ง

การเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว ประกอบด้วย กลไกแนวดิ่ง (ระดับนโยบาย/ส่วนกลาง ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และระดับชุมชน/ตำบล) และกลไกแนวราบ กล่าวคือ

ระดับนโยบาย/ส่วนกลาง มีคณะกรรมการนโยบายและยุทธศาสตร์ครอบครัวแห่งชาติ (กยค.) และคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาครอบครัว (กสค.) ทำหน้าที่ในการเชื่อมโยงยุทธศาสตร์และนโยบายของส่วนราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง 4 กระทรวงหลัก ได้แก่ กระทรวงมหาดไทย (กรมการปกครอง กรมการพัฒนาชุมชน) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว) กระทรวงสาธารณสุข (กรมอนามัย กรมสุขภาพจิต) กระทรวงศึกษาธิการ (สำนักงานปลัดกระทรวง สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน)

ระดับจังหวัด มีคณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.) ทำหน้าที่ในการเชื่อมโยงการดำเนินงานของหน่วยงานหน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระทรวงมหาดไทย (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด) กระทรวงสาธารณสุข (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด)

กระทรวงศึกษาธิการ (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด) ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมในจังหวัด

ระดับอำเภอ มีคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.) ทำหน้าที่ในการเชื่อมโยงการดำเนินการของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคมในอำเภอ

ระดับชุมชน/ตำบล มีศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) ทำหน้าที่ในการเชื่อมโยงการดำเนินการของ “บวร” (บ้าน - วัด - โรงเรียน)

2) I (Integration) : แนวทางการบูรณาการกลไกเพื่อขับเคลื่อนครอบครัวเข้มแข็งเพื่อเสริมสร้างตำบลมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน

ใช้พลัง “บวร” เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนครอบครัวเข้มแข็ง โดยบูรณาการใน 4 ด้าน ทั้งด้านโครงสร้างส่วนราชการ ระบบการทำงาน การจัดสรรงบประมาณ และการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการทำงานของกระทรวงมหาดไทย (กรมการปกครอง กรมการพัฒนาชุมชน) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว) กระทรวงสาธารณสุข (กรมอนามัย กรมสุขภาพจิต) กระทรวงศึกษาธิการ (สำนักงานปลัดกระทรวง สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน) ใน 4 ระดับ ดังนี้

ระดับนโยบายหรือหน่วยงานส่วนกลาง ควรกำหนดนโยบายและกรอบแนวทางการดำเนินงานร่วมกัน และแจ้งหน่วยงานในสังกัดและเครือข่าย ร่วมศึกษาทำความเข้าใจแนวทางการสร้างความเข้มแข็งของ “บวร” เพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ของชุมชน รวมทั้งแจ้งหน่วยงานในสังกัดที่รับผิดชอบงานในส่วนภูมิภาคให้ใช้หลักการ “บวร” เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการดำเนินงานในพื้นที่ ตลอดจนส่งเสริมสนับสนุนบุคลากรและเครือข่ายในพื้นที่ให้ความร่วมมือและเป็นส่วนหนึ่งของพลังบวร

ระดับจังหวัด ผู้ว่าราชการจังหวัด ในฐานะผู้บริหารสูงสุด (CEO) นำนโยบายและแนวทางการดำเนินงานไปสู่การปฏิบัติ โดยพิจารณาให้นวาระการดำเนินงานตามหลักการ “บวร” เข้าที่ประชุมกรรมการจังหวัดและหัวหน้าส่วนราชการประจำจังหวัด เพื่อชี้แจงแนวทางการสร้างความเข้มแข็งของ “บวร” เพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนของชุมชน ในขณะที่ส่วนราชการ หน่วยงานทุกภาคส่วน เน้นย้ำเครือข่ายในพื้นที่ เช่น อสม. (กระทรวงสาธารณสุข) อพม. (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์) อาสาสมัครเกษตร (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์) กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มสตรี เป็นต้น ให้ความร่วมมือและเป็นส่วนหนึ่งของพลังบวรในการร่วมบูรณาการกิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว

ระดับอำเภอ นายอำเภอนำวาระการดำเนินงานตามหลักการ “บวร” เข้าที่ประชุมหัวหน้าส่วนราชการระดับอำเภอ และที่ประชุมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อชี้แจงแนวทางการสร้างความเข้มแข็งของ “บวร” เพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ของชุมชน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการดำเนินงานตามนโยบายของจังหวัด อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ รวมทั้งมอบหมายปลัดอำเภอที่รับผิดชอบ ทำหน้าที่กำกับ ติดตามการดำเนินงานส่งเสริมความเข้มแข็งของครอบครัว เพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ในพื้นที่

ระดับชุมชน ผู้นำที่เป็นพลัง “บวร” เป็นกลไกหลักในการดำเนินการในพื้นที่ ดังนี้

- “บ” คือ สถาบันครอบครัว รวมทั้งชาวบ้านและกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ในชุมชน เช่น ผู้นำตามธรรมชาติ ผู้สูงอายุ สตรี เด็ก เยาวชน ปราชญ์ชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรประชาสัมพันธ์ทาง

ตลาดนัดชุมชน ศาลาหมู่บ้าน เวทีประชาคม เพื่อเสริมสร้างสัมพันธภาพในครอบครัวและการทำ
บทบาทหน้าที่ของครอบครัว ทำให้เกิดความรักความสามัคคีปรองดองของคนในชุมชนหรือตำบล

- “ว” คือ ผู้นำทางศาสนาของแต่ละศาสนา ไม่ว่าจะเป็นศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม
พราหมณ์ฮินดู ซิกข์ เช่น เจ้าอาวาส บาทหลวง อิมหม่าม ควรเผยแพร่ให้กับศาสนิกชนของแต่ละ
ศาสนาผ่านช่องทางต่าง ๆ ในวันสำคัญในแต่ละสัปดาห์ เช่น ทุกวันธรรมสวนะ ทุกวันศุกร์ (ละหมาด)
ทุกวันอาทิตย์ (ในโบสถ์ของศาสนาคริสต์) เพื่อสร้างทุนทางสังคม ให้เกิดการปลูกจิตสำนึก รักและหวง
แหนสถาบันหลักของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ รวมทั้งการรักษาสิ่งแวดล้อม

- “ร” คือ สถาบันการศึกษา หรือหน่วยงานราชการ ประกอบด้วย ผู้อำนวยการ
ครูใหญ่ คณะครู นักวิชาการ และบุคลากรทางการศึกษาอื่น ๆ ทั้งในโรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย
และองค์กรทางการศึกษาอื่น ๆ รวมถึงผู้แทนหน่วยงานภาครัฐในชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
คณะกรรมการหมู่บ้าน อบต. พัฒนาการประจำตำบล เกษตรตำบล โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ
ประจำตำบล ควรประชาสัมพันธ์ ข้อมูลข่าวสาร เพื่อให้ประชาชนรับทราบเรื่องราวข่าวสารที่ถูกต้อง
เกี่ยวกับการดำเนินนโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาล และเข้าถึงนโยบาย แผนงาน โครงการต่าง ๆ ของ
รัฐบาลอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม เพื่อเสริมสร้างให้ครอบครัวสามารถพึ่งตนเองได้ ทำให้คนในตำบลมี
สุขภาวะที่ดีทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต รวมทั้งมีสวัสดิการสังคมในตำบลโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้าน
การมีงานทำและรายได้

3) X (Exchange) : แนวทางการขับเคลื่อนครอบครัวเข้มแข็งเพื่อเสริมสร้างตำบล มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวเข้มแข็งกับตำบลมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน
จึงขอเสนอแนวทางการเสริมสร้างตำบลมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ด้วยครอบครัวเข้มแข็ง ตามมิติครอบครัว
เข้มแข็ง ทั้ง 5 มิติ (ด้านสัมพันธภาพ ด้านการทำบทบาทหน้าที่ของหน้าที่ครอบครัว ด้านการพึ่งตนเองได้
ด้านทุนทางสังคม และด้านการหลีกเลี่ยงภาวะเสี่ยงและการปรับตัวได้ในภาวะยากลำบาก) และ
ประเด็นตำบลมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ใน 5 ประเด็น (สร้างสุขภาวะที่ดี สวัสดิการสังคม รักษาสิ่งแวดล้อม
สร้างความรักความสามัคคีปรองดองของคนในตำบล ปลูกจิตสำนึกในการรักและหวงแหนสถาบันหลัก
ของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์) ดังนี้

3.1) ด้านสัมพันธภาพ ครอบครัวที่มีความเข้มแข็งด้านสัมพันธภาพ จะเป็นการ
เสริมสร้างสังคมแห่งการให้และช่วยเหลือกันและกัน โดยนำทุนทางสังคมและวัฒนธรรมในเรื่องของ
การมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การรู้จักให้ รู้จักแบ่งปัน และเสียสละ มาส่งเสริมอาสาสมัครเพื่อทำ
ประโยชน์ส่วนรวมและสร้างสังคมแห่งการให้ การสร้างภาคีเครือข่ายในระดับอำเภอ ตำบล และ
ชุมชน เพื่อสนับสนุนการทำงานระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ ภาคประชาสังคม และภาค
ประชาชนเพื่อการพัฒนา ซึ่งเป็นการสร้างความรักความสามัคคีปรองดองของคนในตำบล

3.2) ด้านการทำบทบาทหน้าที่ของหน้าที่ครอบครัว ครอบครัวที่มีความเข้มแข็งด้านการทำ
บทบาทหน้าที่ของหน้าที่ครอบครัว จะสามารถสนับสนุนการรวมตัวและดึงพลังของภาคส่วนต่าง ๆ
โดยเฉพาะการเชื่อมพลังของคนสามวัย คือเยาวชนคนรุ่นใหม่ คนวัยทำงาน และผู้สูงอายุ ให้มาเป็น
กำลังของการพัฒนาเพื่อส่วนรวม โดยการสร้างเวทีกลางเป็นพื้นที่สาธารณะ เพื่อปรึกษาหารือปัญหา

สาธารณะของพื้นที่ ตั้งแต่ระดับชุมชน ท้องถิ่น อำเภอจนถึงระดับจังหวัด และสร้างกลไกการทำงานร่วมกันของภาคส่วนต่าง ๆ ซึ่งเป็นการสร้างความรักความสามัคคีปรองดองของคนในตำบล

3.3) ด้านการพึ่งตนเองได้ ครอบครัวที่มีความเข้มแข็งด้านการพึ่งตนเองได้ จะสามารถเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในการพึ่งตนเอง โดยสนับสนุนการรวมกลุ่มของสมาชิกในชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ให้ชุมชนได้บริหารจัดการและมีส่วนร่วม เช่น สนับสนุนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนที่สะท้อนปัญหาความต้องการที่แท้จริงของชุมชน โดยมีข้อมูลครัวเรือนเพื่อสนับสนุนการจัดทำแผน และเชื่อมโยงแผนชุมชนกับแผนพัฒนาตำบล แผนพัฒนาอำเภอ แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนากลุ่มจังหวัด และแผนพัฒนาภาค และเชื่อมโยงกับการกำหนดการจัดสรรงบประมาณให้สอดคล้องกัน

นอกจากนี้ยังสร้างการเรียนรู้ของชุมชนให้สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลก การพัฒนาเทคโนโลยีและส่งเสริมโอกาสการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและองค์ความรู้ของชุมชน ผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้าสู่สังคมในยุคดิจิทัล สร้างหลักประกันให้คนทุกกลุ่มได้รับโอกาสและเข้าถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเอง ซึ่งจะสร้าง**สุขภาวะที่ดี** ทั้งสุขภาพกาย และสุขภาพจิต รวมทั้งส่งเสริม**สวัสดิการสังคม** โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการงานและการมีรายได้

3.4) ด้านทุนทางสังคม ครอบครัวที่มีความเข้มแข็งด้านทุนทางสังคม จะสามารถปลูกฝังค่านิยมและวัฒนธรรมผ่านการเลี้ยงดูในครอบครัว โดยมีพ่อแม่เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตโดยยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม มัธยัสถ์ อุดมอม ซื่อสัตย์ **รักษาสีงแวดล้อม** เช่น การลดและคัดแยกขยะ ทั้งขยะมูลฝอย วัสดุพลาสติกหั่ว แก้วน้ำพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว และโฟมบรรจุอาหาร รวมทั้งการยึดมั่นในสถาบันหลัก ความรักชาติและความภาคภูมิใจในความเป็นชาติ และแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นการปลูกจิตสำนึกในการรักและหวงแหนสถาบันหลักของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

3.5) ด้านการหลีกเลี่ยงภาวะเสี่ยงและการปรับตัวได้ในภาวะยากลำบาก ครอบครัวที่มีความเข้มแข็งด้านการหลีกเลี่ยงภาวะเสี่ยงและการปรับตัวได้ในภาวะยากลำบาก เป็นการส่งเสริมการปรับตัวพฤติกรรมในระดับครัวเรือน ให้สามารถจัดการวางแผนชีวิต สุขภาพ ครอบครัว การเงินและอาชีพ โดยใช้ข้อมูลความรู้ ทั้งในกลุ่มครัวเรือนภาคเกษตรและอาชีพอื่น ๆ เช่น การวางแผนอนาคต การออมและการลงทุน การดูแลสุขภาพความเป็นอยู่ของสมาชิกในครอบครัว เพิ่มทักษะทางการเงิน และการวางแผนด้านที่อยู่อาศัย การดำเนินชีวิตตามแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจะสร้าง**สุขภาวะที่ดี** ทั้งสุขภาพกาย และสุขภาพจิต รวมทั้งส่งเสริม**สวัสดิการสังคม** โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการงานและการมีรายได้

2.2.4 ปัจจัยที่อาจมีผลกระทบต่อความสำเร็จของการดำเนินการตามข้อเสนอ

การดำเนินการตามข้อเสนอ “การเสริมสร้างตำบลมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ด้วยครอบครัวเข้มแข็ง ตามแนวทาง M-I-X Model” มีปัจจัยที่อาจมีผลกระทบต่อความสำเร็จ หรือความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากสถานการณ์อื่นไม่เพียงประสงค์สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ได้แก่

1) **ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์** พบว่า การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสถานการณ์ และข้อมูลข่าวสาร ตลอดจน การปรับเปลี่ยนนโยบาย เป็นปัจจัยเสี่ยงที่แผนหรือกลยุทธ์ที่วางไว้ หรือคาดการณ์ไว้ล่วงหน้า จะไม่เป็นไปตามที่คิดวิเคราะห์ไว้

แนวทางจัดการความเสี่ยง

- การจัดการความรู้ (Knowledge Management) โดยจะต้องถอดบทเรียนการดำเนินงาน ขั้นตอน และระเบียบที่เกี่ยวข้องอย่างละเอียดในแต่ละกระบวนการงาน

- การประเมินผล เป็นการสรุปผล ทบทวนการดำเนินงานในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ว่าบรรลุวัตถุประสงค์เป็นไปตามที่กำหนดไว้เพียงใด โดยมีข้อมูลทางวิชาการ หลักฐาน บ่งชี้ถึงเหตุผลว่าเหตุใดจึงประสบผลสำเร็จ หรือเหตุใดจึงไม่ประสบผลสำเร็จ ตลอดจนผลกระทบที่เกิดขึ้น ทั้งเชิงบวกและลบ ซึ่ง สามารถทำได้ 3 วิธี ได้แก่ 1) การประเมินตนเอง 2) การประเมินอย่างมีส่วนร่วมโดยกลุ่มเป้าหมาย และองค์กรเครือข่าย 3) การประเมินโดยองค์กรภายนอก หรือสถาบันการศึกษา

2) **ความเสี่ยงด้านงบประมาณ** ในการดำเนินงานในปัจจุบัน ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าต้องมีงบประมาณเป็นตัวขับเคลื่อน โดยเฉพาะกับศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน ที่จะต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก ที่จะพัฒนาศักยภาพกลุ่มเป้าหมายในชุมชน ซึ่งหากแผนงานหรือกลยุทธ์ที่วางไว้ ไม่ครอบคลุม เปลี่ยนแปลงหรือไม่ทันสมัย ก็ส่งผลกระทบต่อการทำงานได้

แนวทางจัดการความเสี่ยง

- ประสานทรัพยากรและงบประมาณจากหลายแหล่งงบประมาณ เช่น กองทุน ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ในระดับกรม จังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน

2.3 ภาวะผู้นำเพื่อการขับเคลื่อนข้อเสนอ

ในฐานะผู้บริหารองค์กรที่ต้องขับเคลื่อนภารกิจขององค์กรให้บรรลุตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ และต้องขับเคลื่อนข้อเสนอ “การเสริมสร้างตำบลมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ด้วยครอบครัวเข้มแข็ง ตามแนวทาง “M-I-X Model” ภาวะผู้นำจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนข้อเสนอดังกล่าว ผู้นำจะต้องสร้างความมั่นใจ มุ่งเน้นการสื่อสารให้มีความชัดเจน และความร่วมมือร่วมใจ การขับเคลื่อนข้อเสนอต้องอาศัยศักยภาพของตนเอง และของทีมงานร่วมกันบนพื้นฐานของวิสัยทัศน์ (Vision) ในการกำหนดทิศทางหรือเป้าหมายที่ชัดเจนตั้งแต่แรก เพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ ต้องมีคุณสมบัติของผู้นำที่เหมาะสม และได้รับการยอมรับจากคนในองค์กร จึงจะสามารถนำองค์กรบรรลุเป้าหมายได้ ซึ่งมีคุณลักษณะ “3 ภูมิ” ดังนี้

2.3.1 ภูมิรู้ ประกอบด้วย

- ความรู้ (Knowledge) เป็นสิ่งจำเป็นที่สุดของการเป็นผู้นำ ผู้นำที่ดีต้องเป็นผู้รอบรู้ ใฝ่หาความรู้อยู่เสมอเพราะยิ่งรอบรู้มากเพียงใด ความเป็นผู้นำก็จะยิ่งน่าเชื่อถือมากขึ้น
- ความริเริ่ม (Initiative) คือ ความสามารถที่จะกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดในขอบเขตอำนาจหน้าที่โดยไม่ต้องคอยคำสั่ง หรือความสามารถในการแสดงความคิดเห็นที่จะแก้ไขสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้ดีขึ้นได้ด้วยตนเอง ผู้นำที่มีความคิดริเริ่มจะมีความกระตือรือร้น ความเอาใจใส่ต่อหน้าที่ และมีความต้องการความสำเร็จ
- การวางแผนเชิงกลยุทธ์ เพื่อเป็นการกำหนดทิศทางการดำเนินงาน มีความชัดเจน และเป็นผู้ชี้ทางทิศทางการดำเนินงาน
- เข้าใจความหมายและวิธีการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการนำยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ และจะต้องสร้างวัฒนธรรมของการช่วยเหลือกัน (Execution supporting culture) โดยบริหารงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ (Result Based Management) เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้
- พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง และเป็นแบบอย่างต่อบุคลากรในองค์กร

2.3.2 ภูมิธรรม ประกอบด้วย

- ยึดหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) ต้องมีการบริหารจัดการที่ดี มีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ความถูกต้องชอบธรรม มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้
- ความซื่อสัตย์สุจริต (Honesty) ผู้นำที่ดีจะต้องอาศัย หลักของความถูกต้อง หลักแห่งเหตุผลและความซื่อสัตย์สุจริตต่อตนเองและผู้อื่น เป็นเครื่องมือในการ วินิจฉัยสั่งการ หรือปฏิบัติงาน ด้วยจิตที่ปราศจากอคติ ปราศจากความลำเอียง
- สร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ มุ่งเน้นให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน ทุกขั้นตอน และสามารถทำงานทดแทนกันได้
- ภาวะผู้นำแบบ Agile (The Agile leadership) กล่าวคือมีทักษะการทำงานเพื่อเชื่อมต่อกับคนในทีม หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดขององค์กร เพื่อยกระดับสมรรถนะการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมีความชำนาญในการปรับเปลี่ยนความคิดของคนในองค์กร รวมถึงต้องเป็นผู้ให้

ความช่วยเหลือ และสร้างกระแสหรือปลุกกระตุ้นได้ในเวลาเดียวกัน สร้างความไว้วางใจ เสริมพลังบวกให้คนในองค์กรทำงานร่วมกัน และพัฒนาการเรียนรู้

- มีความยืดหยุ่นในการบริหาร ให้อิสระ เพื่อให้การทำงานมีความยืดหยุ่นสูง มีระบบประเมิน เพื่อนำพาให้บุคลากรปฏิบัติงานเป็นไปตามที่องค์กรปรารถนา มีพฤติกรรมตามที่องค์กรปรารถนา ค้นหาช่องว่าง/จุดอ่อนของกระบวนการทำงานและบุคลากร เพื่อนำไปสู่การวางแผนพัฒนางานพัฒนาคน และนำไปประกอบการพิจารณาความก้าวหน้า ความดีความชอบ

- เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้ตาม (Role model) ต้องเป็นคนขยัน มุ่งมั่นทำงาน ยึดผลงานเป็นหลักซึ่งพฤติกรรมของผู้นำจะทำให้ผู้ที่ทำงานด้วยเอาเป็นแบบอย่าง และก่อให้เกิดเป็นวัฒนธรรมขององค์กรต่อไป

2.3.3 ภูมิฐาน ประกอบด้วย

- มีมนุษยสัมพันธ์ (Human relations) เพื่อทำงานร่วมกับบุคคล ได้ทุกเพศ ทุกวัยทุกระดับการศึกษาได้ รู้จักประสานความคิดและประสานประโยชน์ร่วมกัน ผู้นำที่มีมนุษยสัมพันธ์ดีจะช่วยแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ ทำให้งานบรรลุเป้าหมายได้

- ความอดทน (Patience) จะเป็นแรงผลักดันที่สำคัญเพื่อฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ ให้งานไปสู่จุดหมายปลายทางได้อย่างแท้จริง

- เสริมพลังบวกให้กับตนเองและบุคลากรในองค์กร ให้เป็นองค์กรแห่งความไว้วางใจ และเป็นองค์กรแห่งความสุข

3. แผนพัฒนาตนเอง

(ข้อมูลส่วนบุคคลไม่เผยแพร่)

บรรณานุกรม

- กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2562). *แผนปฏิบัติการระยะ 3 ปี (พ.ศ. 2563 – 2565) ของกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว*. กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2559). *นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาศาสนาสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2560 – 2564*. กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- กระทรวงวัฒนธรรม. (2562). *แนวทางการสร้างความเข้มแข็งของ “บวร” เพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนของชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม.
- กองยุทธศาสตร์และแผนงาน. (2562). *แผนปฏิบัติการระยะ 3 ปี (พ.ศ. 2563 – 2565) ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์*. กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- ชาคร เลิศนิทัศน์ และสมชัย จิตสุชน. (2563). *ความเปราะบางของประชาชนกลุ่มเปราะบางภายใต้โควิด-19*. สืบค้น 1 กรกฎาคม 2563, จาก <https://tdri.or.th/2020/06/impact-of-covid19-on-vulnerable-groups/>.
- ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 256- 2580). (2561, 13 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 135. ตอนที่ 82 ก. รณชัย คงสกนธ์. (2550). *การดำเนินงานโครงการแผนงานหน่วยจัดการความรู้เรื่องความรุนแรงในครอบครัว ปีที่ 1*. กรุงเทพฯ: คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี.
- วิจิตร แสงทองล้วน. (2561). *แนวทางการบูรณาการการทำงานร่วมกันของหน่วยงานภาครัฐ ทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัด*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2546). *การบริหารราชการแบบบูรณาการ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 – 2564*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). *แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ*. สืบค้น 15 มิถุนายน 2563, จาก <http://nscr.nesdb.go.th/>.
- _____. (2546). *ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยระบบการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ พ.ศ. 2546*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2560). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560*. (2560, 6 เมษายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 134. ตอนที่ 40 ก.
- _____. (2561). *ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับพื้นที่ พ.ศ. 2561*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

ประวัติผู้เขียนรายงานการศึกษาส่วนบุคคล
ชื่อ นางสาวสนา นามสกุล ทองจันทร์

ประวัติการศึกษา

ปริญญาตรี บริหารธุรกิจบัณฑิต บธ.บ. สาขาการจัดการทั่วไป มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
 (ปี พ.ศ. 2532 – 2534)

ปริญญาโท บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต บธ.ม. สาขาการจัดการทั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
 (ปี พ.ศ. 2547 – 2550)

ประสบการณ์การบริหารการ

วัน เดือน ปี	ระยะเวลา	ตำแหน่ง	สังกัด
2551 - 2554	3 ปี 11 เดือน	นักพัฒนาสังคม 7 ปฏิบัติงานศูนย์ศรีทวีรัก เขตพระราชฐานวังสุโขทัย	สำนักบริการสวัสดิการ สังคม
2554 - 2557	2 ปี 3 เดือน	หัวหน้ากลุ่มงานเลขานุการนักบริหาร (ประจำอธิบดี)	สำนักบริหารกลาง
		ปฏิบัติงาน หัวหน้ากลุ่มงานเลขานุการ นักบริหาร (ประจำอธิบดี) (นักพัฒนาสังคมชำนาญการพิเศษ)	สำนักบริหารกลาง
2557 - 2561	4 ปี 1 เดือน	ผู้อำนวยการกองหนึ่งใจ...เดียวกัน ในทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรฉัตร	กรมพัฒนาสังคมและ สวัสดิการ
2561 - 2561	8 เดือน	ผู้อำนวยการกองคุ้มครองสวัสดิภาพและ เสริมสร้างคุณภาพชีวิต	กรมพัฒนาสังคมและ สวัสดิการ
2561 - 2563	1 ปี 7 เดือน	พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดยโสธร	สำนักงานปลัดกระทรวง การพัฒนาสังคมและ ความมั่นคงของมนุษย์
2563 - ปัจจุบัน		พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดสิงห์บุรี	สำนักงานปลัดกระทรวง การพัฒนาสังคมและ ความมั่นคงของมนุษย์

ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบันและสถานที่ทำงาน

ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสิงห์บุรี สำนักงาน
 ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์